

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

О. Д. Байда

*Донецкий национальный технический университет,
вул. Артёма, 58, м. Донецк, Україна, 83000.*

E-mail: bayda80@mail.ru

Отримана 19 листопада 2012, прийнята 21 грудня 2012.

Анотація. Важка промисловість є провідною галуззю комплексу народного господарства України, традиційно забезпечуючи валовий національний продукт. Саме промислова галузь завжди була основою економічної стабільності і потужності держави. Проте у зв'язку зі світовою фінансово-економічною кризою промислові галузі України значно постраждали. Скоротилося виробництво, у декілька разів впали ціни на продукцію. Підприємства важкої промисловості зіткнулися з відсутністю замовлень і необхідністю знижувати ціни. Державна допомога і реструктуризація виробництва – актуальні шляхи виведення старопромислових регіонів України з кризового становища.

Ключові слова: старопромисловий регіон, підприємства, важка промисловість, фінансово-економічна криза, реструктуризація, виробництво, машинобудування, державне регулювання, інвестиції, конкурентоспроможність.

ОБЪЕКТИВНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ СТАРОПРОМЫШЛЕННЫХ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

О. Д. Байда

*Донецкий национальный технический университет,
ул. Артема, 58, г. Донецк, Украина, 83000.*

E-mail: bayda80@mail.ru

Получена 19 ноября 2012, принята 21 декабря 2012.

Аннотация. Тяжелая промышленность является ведущей отраслью комплекса народного хозяйства Украины, традиционно обеспечивая валовой национальный продукт. Именно промышленная отрасль всегда была основой экономической стабильности и мощности государства. Однако в связи с мировым финансово-экономическим кризисом промышленные отрасли Украины значительно пострадали. Сократилось производство, в несколько раз упали цены на продукцию. Предприятия тяжелой промышленности столкнулись с отсутствием заказов и необходимостью снижать цены. Государственная помощь и реструктуризация производства – актуальные пути выведения старопромышленных регионов Украины из кризисного состояния.

Ключевые слова: старопромышленный регион, предприятия, тяжелая промышленность, финансово-экономический кризис, реструктуризация, производство, машиностроение, государственное регулирование, инвестиции, конкурентоспособность.

OBJECTIVE CAUSES OF UKRAINIAN OLD INDUSTRIAL REGIONS' RESTRUCTURING

Olga Bayda

*Donetsk National Technical University,
58, Artema Str., Donetsk, Ukraine, 83000.
E-mail: bayda80@mail.ru*

Received 19 November 2012, accepted 21 December 2012.

Abstract. Heavy industry is the leading sector of Ukrainian national economy. Traditionally the heavy industry ensures Gross Domestic Product. Heavy industry was always the basis of economic stability and power of the State. However, in terms of the world financial and economic crisis the heavy industry of Ukraine considerably suffered. Production was reduced. Prices fell down in several times. Enterprises of the heavy industry face the absence of orders and necessity to reduce prices. The state help and restructuring of production are actual ways out of the crisis for old industrial regions of Ukraine.

Keywords: old industrial region, enterprises, heavy industry, financial and economic crisis, restructuring, production, engineering, government control, investments, competitiveness.

Вступ

Спрямованість подальшого регіонального розвитку України на підвищення конкурентоспроможності промислової сфери вимагає генерування нових підходів до регулювання державою промисловості як головної галузі реального сектора господарства. Для сучасної ситуації у промисловому розвитку регіонів України характерне певне зростання доданої вартості і інтенсифікація інвестиційних процесів. Незважаючи на це, в промисловості на цей час більшість галузей з низьким технологічним рівнем, кінцева продукція має низьку конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, а великий розрив в рівнях соціально-економічного розвитку регіонів уповільнює зростання економіки держави в цілому і скорочує можливість проведення повноцінної реструктуризації виробництва.

У цьому контексті прогнозування розвитку промисловості є основним засобом впливу органів державного управління на підвищення рівня передбачуваності і керованості регіональної економічної системи, а також рішення проблем розвитку, які обумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними економічними процесами.

Вивченням та впровадженням теоретичних засад у промисловість займалися такі українські вчені, як А. А. Мінаєв, А. І. Амоша,

Ю. В. Макогон, Г. Г. Пивняк, В. Н. Потураєв, О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан, П. П. Микитюк, Є. І. Бойко, а також багато іноземних вчених, серед яких Д. Корні, Р. Хадсон, Д. Льюїс та К. Чепмен.

Мета роботи

Старопромислові регіони завжди відігравали визначну роль в економіці України, тому метою роботи є визначення ролі старопромислових регіонів у сучасній економіці України.

Виклад основного матеріалу

Промисловість як галузь матеріального виробництва, на думку Є. І. Бойко, є найбільшою галуззю господарства, яка тісно пов'язана з науково-технічним прогресом і має вирішальний вплив на рівень розвитку суспільства, а також пов'язана з науковою діяльністю. Ця галузь матеріального виробництва є сукупністю підприємств (фабрик, заводів, електростанцій, шахт, копалень та ін.), на яких виготовляють різні знаряддя праці та іншу продукцію для самої промисловості і для інших галузей господарства, а також добувають сировину і паливо, виробляють енергію, заготовлюють ліс, обробляють і переробляють продукцію, отриману в промисловості або в сільському господарстві [1].

Машинобудування – галузь промисловості, що виробляє всілякі знаряддя, прилади, транспортні засоби, а також предмети споживання і продукцію оборонного призначення [2].

Згідно з думкою О. Ю. Снігової, старопромисловий регіон – територія, на якій історично склалася концентрація підприємств матеріального наукоємнісного промислового виробництва. Таке розташування підприємств промисловості зумовлене економічною вигодою, оскільки вся сировина для підприємств та інші потрібні фактори знаходяться на відносно невеликій відстані [7]. Старопромислові регіони України є наслідком раціонального розміщення виробничих сил.

Раціональне розміщення виробництва, за визначенням А. Г. Гранберга, це основні закономірності та принципи розміщення продуктивних сил, які сформувалися і продовжують формуватися під впливом різноманітних економічних законів [4]. Раціональне розміщення виробництва є наслідком закону економії праці, яка регулює витрати на подолання просторової незбалансованості між районами добування, сировини, виробництва товарів і їх споживання, такої ж думки і англійській вчений К. Чепмен [8].

Раціональна територіальна організація виробництва спрямована, в першу чергу, на зниження транспортних витрат в сумі загальних виробничих витрат. Закономірність раціонального розміщення продуктивних сил реалізується, в першу чергу, через розміщення промислових об'єктів поблизу джерел сировини, палива і споживачів готової продукції, яке сприятиме вирівнюванню в розрізі галузей виробництва національного і реального доходу у громадян [4]. Ця закономірність втілюється в житті дією принципів вирівнювання економічного розвитку різних районів. Її ще називають закономірністю територіального поділу праці. Застосовуючи методи аналізу територіальної організації господарства економічних районів, визначають: економічну оцінку природних ресурсів, рівень забезпечення власними трудовими ресурсами; територіальний поділ населення як споживача матеріальних благ; співвідношення між спеціалізованими і допоміжними галузями; забезпечення господарства енергоресурсами, рівень транспортного обслуговування.

Для сучасного етапу розвитку і розміщення продуктивних сил характерне погіршення екологічної ситуації у багатьох регіонах України. Це забрудненість атмосфери і води в Донбасі, Придніпров'ї і інших промислових регіонах. Оскільки охорона довкілля має в основному соціальну спрямованість, то рішення соціальних проблем сприятиме обмеження надмірної концентрації промисловості у великих містах і приведе до більш рівномірного розміщення промислових підприємств.

За даними Державного комітету статистики [5], серед основних видів промислової діяльності обсяг виробленої з початку року продукції збільшився порівняно з січнем–жовтнем 2011 року у вугільній промисловості – на 10,7 %, в хімічній та нафтохімічній промисловості – на 7,5 %, у виробництві та розподіленні електроенергії – на 2 %. В той же час зменшився за січень–жовтень порівняно з аналогічним періодом 2011 року обсяг продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 0,9 %, в машинобудуванні – на 2 %, у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення – на 9,2 %, у виробництві будівельних матеріалів та іншої неметалевої мінеральної продукції – на 11,3 %, в добуванні неенергетичних корисних копалин – на 13,1 %, в металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 14 %, у легкій промисловості – на 18,8 %.

Виплавка чавуну за січень–жовтень 2012 року склала в області 10,3 млн т, що менше аналогічного періоду 2011 року на 9,2 %. Виробництво сталі, склавши 11,8 млн т, скоротилося порівняно з січнем–жовтнем 2011 року на 16 %. Готового прокату за січень–жовтень нинішнього року вироблено 6,8 млн т – менше, ніж рік тому, на 14 %. Випуск металевих труб, склавши 470,1 тис. т, зменшився порівняно з січнем–жовтнем 2011 року на 21,3 %.

Обласний обсяг видобутку рядового вугілля за січень–жовтень 2012 року склав 32,7 млн т і порівняно з аналогічним періодом 2011 року збільшився на 6,1 %. На збагачувальних фабриках області з початку року перероблено 39,1 млн т вугілля (за рахунок ввезення із-за меж регіону), що більше січня–жовтня 2011 року на 4,6 %. Виробництво продуктів збагачення зросло на 6,2 % і за січень–жовтень 2012 року

становило 24,1 млн т. Шахтами в складі готового вугілля одержано продуктів збагачення в обсязі 7,9 млн т, що порівняно з січнем–жовтнем 2011 року менше на 22,4 %. Загальний обсяг готового вугілля, який включає, крім продуктів збагачення, рядове вугілля, відвантажене споживачам, у тому числі для наступного збагачення, за січень–жовтень 2012 року склав 26,7 млн т і порівняно з січнем–жовтнем 2011 року зріс на 10,7 %. При цьому погіршилася структура готового вугілля. В його складі питома вага продуктів збагачення знизилася з 42,2 %

за січень–жовтень 2011 року до 29,6 % за січень–жовтень 2012 року, а частка відвантаженого шахтами рядового вугілля зросла відповідно з 57,8 до 70,4 %.

На території України виділяють декілька промислово важливих районів, що склалися раціонально і історично: Донецький, Придніпровський, Прикарпатський і Прибузький. Також важливу роль в промисловості України грають такі міста, як Київ, Харків, Одеса і Львів.

Найбільший із старопромислових регіонів – Донецький – спеціалізується на вугільній, елек-

Таблиця 1. Обсяг реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності (січень–вересень 2012 р.) [5]

Основні галузі промисловості	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у відпускних цінах підприємств (без ПДВ та акцизу)	
	тис. грн.	у % до всієї реалізованої продукції
Промисловість	168 272 414,1	100,0
Добувна та переробна промисловість	142 030 294,1	84,4
– Добувна промисловість	27 357 929,0	16,3
Добування паливно-енергетичних корисних копалин	22 223 723,9	13,2
Добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	5 134 205,1	3,1
– Переробна промисловість, з неї:	114 672 365,1	68,1
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10 534 312,5	6,3
Легка промисловість	261 273,3	0,1
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	37 591,7	0,0
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	678 643,6	0,4
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	11 870 450,3	7,0
Хімічна та нафтохімічна промисловість	8 522 510,3	5,1
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	3 357 141,6	2,0
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	61 047 082,9	36,3
Машинобудування	18 113 178,2	10,8
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	26 242 120,0	15,6

троенергетичній, металургійній, машинобудівній і хімічній промисловості. Придніпровський промисловий район відзначається розвитком електроенергетики, хімічної, машинобудівної і металургійної промисловості. Прикарпатський промисловий район виділяється нафтовою і газовою, лісовою, машинобудівною і хімічною промисловістю. Прибузький старопромисловий район спеціалізується на вугільній, хімічній і електроенергетичній промисловості.

Багато промислових вузлів і агломерації знаходяться в межах промислових районів. Донецько-Макіївська, Горлівсько-Єнакіївська, Луганська промислова агломерація входить, наприклад, в Донецький промисловий район; Дніпропетровсько-Дніпродзержинська, Запорізька, Криворізька – до Придніпровського району; Львівська агломерація – до Прикарпатського, а Нововолинська і Червоноградська – до Прибузького промислового району.

За січень–жовтень 2012 року індекс промислової продукції Донецької області порівняно з аналогічним періодом 2011 року становив 95,5 %, за жовтень порівняно з жовтнем 2011 року – 89,4 %, а порівняно з попереднім місяцем, тобто вереснем 2012 року – 100,3 % [3].

Згідно з інформацією Державного комітету статистики, у 2010 році найбільшу долю внеску до валового внутрішнього продукту зробила столиця та Київська область, доля інших регіонів відображена у таблиці 2.

Підсумки дослідження розмаху інноваційної діяльності в виробничій сфері України свідчать про пасивність у використанні в промисловому виробництві науково-технічних досягнень. Достатньо вагомим є питання технічного рівня виготовлення зразків нових видів машин, устаткування, приладів та засобів автоматизації, тобто такої продукції, з якою вітчизняні виробники сміливо можуть виходити на світові ринки. Галузь наукоємного машинобудування фінансово слабка для використання сучасних зарубіжних технологій через їх високу вартість. Тому виробництва, зважаючи на свої можливості, розробляють оптимальну для себе стратегію пошуку коштів на інноваційну діяльність. Це пояснює необхідність комплексно шукати вирішення проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку. На сьогоднішній день рівень активності щодо технологічних нововведень вітчизняних підприємств зумовлений загостренням нестачі певних ресурсів в організації, насамперед фінансових.

В Україні збереглися високотехнологічні, а отже і конкурентоздатні виробництва, здатні забезпечити вихід на зовнішні ринки високотехнологічної продукції. Наявний науково-технічний потенціал в Україні може забезпечити високий рівень конкурентоспроможності окремих галузей, до числа яких слід віднести й машинобудування. Слід підкреслити, що ця галузь визначає місце і роль національного

Таблиця 2. Валовий регіональний продукт основних старопромислових районів України [5]

Область	Валовий регіональний продукт (млн грн.)			Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, %)	
	2008	2009	2010	2008/2009	2009/2010
Україна	948 056	913 345	1 082 569	85,2	104,1
Дніпропетровська	104 687	93 331	116 136	83,5	105,8
Донецька	117 646	103 739	128 986	81,6	111,1
Луганська	42 985	38 451	45 541	86,7	102,3
Запорізька	42 445	37 446	42 736	78,9	103,2
Харківська	59 389	58 923	65 293	86,3	101,7
Київська	35 687	37 548	44 953	89,2	105,1
Одеська	46 994	48 647	53 878	86,8	102,4
м. Київ	169 564	169 537	196 639	81,7	101,4

господарства в системі міжнародного розподілу праці та утворює промисловий сектор із складною розгалуженою структурою. Але недостатня підтримка держави та лобіювання інтересів приватними інвесторами не дають змоги повною мірою відкрити потенціал української промисловості.

Машинобудування – цей надзвичайно складний напрям в промисловості України. Підприємства машинобудування об'єднуються в одно ціле на основі загальних технологій, сировини і призначення готової продукції. Машинобудівний комплекс, що включає декілька десятків галузей і виробництв, умовно можна підрозділити на чотири великі напрями: важке, транспортне, сільськогосподарське машинобудування і приладобудування.

Всі галузі машинобудування є дуже трудомісткими та потребують високого рівня кваліфікаційних здібностей від усіх працівників та інженерно-технічних робітників зокрема. Складність у виробництві машин вимагає не лише великих трудовитрат, а й розміщення машинобудівних заводів поблизу або безпосередньо в центрах зосередження науково-дослідних і конструкторських баз. За таким принципом розміщуються сфери точного наукоємного машинобудування, зокрема верстат- і приладобудування, електронного, електротехнічного та деяких інших підрозділів машинобудування.

Машинобудівні підприємства області випускають продукцію самого різного призначення – для залізниць, будівництва, сільського господарства, а також верстати, електроапаратуру, побутові прилади, але традиційне машинобудування регіону орієнтовано на потреби вугільної і металургійної промисловості. Причому залежність машинобудування і металургії є взаємною, адже збільшення випуску машинобудівної продукції означає розширення ринку збуту для металургійних підприємств.

У 2011 році в машинобудуванні області був перевищений докризовий обсяг виробництва. Загальний об'єм зробленої продукції зріс в порівнянні з 2010 роком на 15,5 %, а проти 2007 року – на 6,3 %. З початку 2012 року динаміка почала сповільнюватися, що значною мірою викликано скороченням попиту і на внутрішньому ринку, і за межами України. Експорт транспортних засобів за січень–липень зріс в порівнянні з аналогічним періодом 2011 року всього на 2,3 %, а машин і устаткування – зменшився на 5,6 %. Приріст загального обсягу виробництва склав лише 1 %, а за січень–серпень воно скоротилося на 0,1 %. Якщо за минулий рік було забезпечено значне зростання виробництва техніки для металургії, вугільної галузі, будівництва, транспорту, то з початку 2012 року випуск вантажних вагонів зменшився в порівнянні з січнем–серпнем 2011 року на 8,9 %, а випуск легкових автомобілів – на 1,5 %.

Таблиця 3. Обсяг реалізованої продукції машинобудівної галузі України за січень–вересень 2012 р. [5]

Промислова галузь	Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у відпускних цінах підприємств (без ПДВ та акцизу)		Структура обсягу реалізованої промислової продукції, без врахування вартості електроенергії, газу та води, придбаних для перепродажу
	млн грн.	у % до всієї реалізованої продукції	
Машинобудування в цілому	101 788,0	12,3	13,3
Виробництво машин та устаткування	28 987,4	3,5	3,8
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	20 156,9	2,5	2,6
Виробництво транспортних засобів та устаткування	52 643,7	6,3	6,9

кранів – на 18,2 %, валків для прокатних станів – на 26,5 %, бурильних і прохідницьких машин – на 29 %, елеваторів, конвеєрів і підйомників для підземних робіт – в 2,2 раза.

Обнадіює те, що в машинобудуванні, на відміну від інших базових галузей промисловості регіону, забезпечується позитивний фінансовий результат. За I півріччя 2012 року 60 % машинобудівних підприємств області отримали прибуток в сумі 833,2 млн грн., що на 442,4 млн грн. перевищило збитки, понесені іншими підприємствами. Це сприяло подальшому підвищенню інвестиційної активності. Інвестування машинобудування області росте третій рік підряд. За I півріччя цього року обсяг капітальних інвестицій, освоєних машинобудівними підприємствами області, склав 832,5 млн грн., що більше за I півріччя 2011 року в 1,7 раза. Це створює передумови для успішної роботи в майбутньому.

Удосконалюється і кадровий потенціал. У 2011 році на машинобудівних підприємствах області на 18 % збільшилася чисельність працівників, які освоїли нові професії, на 5 % більше, ніж в попередньому році, стало тих, хто підвищив свою кваліфікацію.

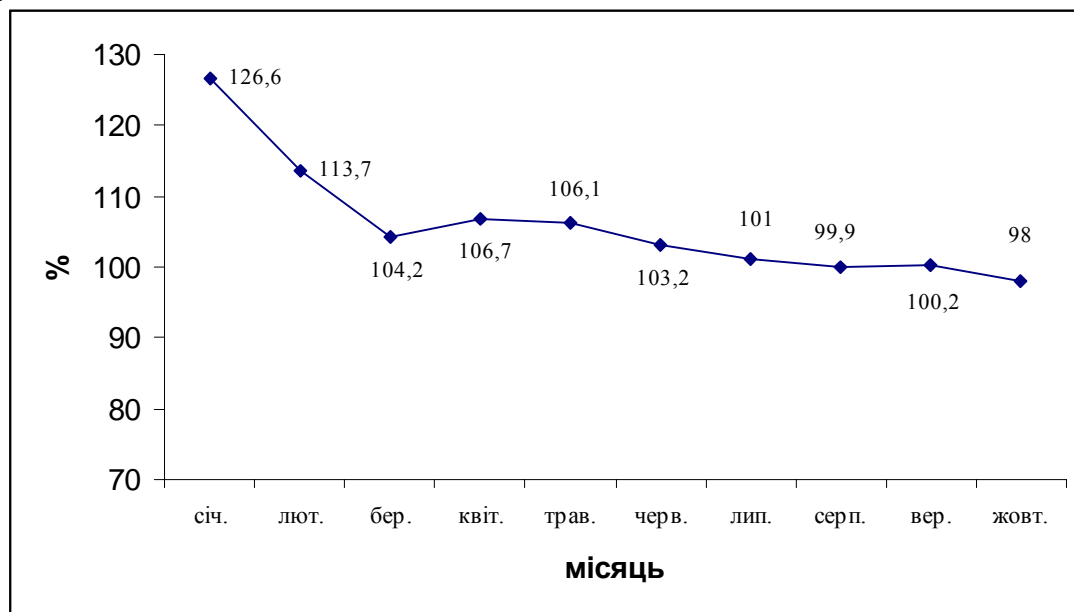
У той же час, рівень оплати праці машинобудівників підвищується повільніше, ніж в інших галузях. Середньомісячна заробітна пла-

та одного штатного працівника машинобудівних підприємств за I півріччя 2012 року склала 3 059 грн., що більше, ніж рік тому, на 7,4 % (в цілому по промисловості приріст цього показника склав 11,8 %, по усій економіці – 15,7 %). За липень зарплата машинобудівників досягла 3 326 грн. Проте проблемою залишаються борги по виплаті нарахованих сум. Після скорочення в червні заборгованість по зарплаті на економічно активних машинобудівних підприємствах області за липень знову зросла на 36 % і на 1 серпня склала 17,3 млн грн. [3].

Порівняльний аналіз динаміки індексів виробництва продукції машинобудівної галузі у 2012 р. в порівнянні з січнем 2011 року зображені на рисунку 1.

До основних проблем, які на цей момент існують на шляху до розвитку промислових галузей, можна віднести:

- недосконалість стимулюючих важелів державного впливу на поживлення підприємницької діяльності в цілому і відсутність чіткої стратегії підтримки інноваційних структур зокрема;
- низький рівень впливу інноваційних процесів на виробничу сферу, що проявляється в дисбалансі між створеними об'єктами промислової власності і попитом промислових підприємств на них;

Рисунок 1. Індекси виробництва продукції машинобудівної галузі у 2012 р. (в порівнянні з січнем попереднього року).

- в) недовантаження виробничих потужностей, головною причиною яких є структурні невідповідності виробництва потребам ринку;
- г) матеріало- і енергоємний характер виробництва у зв'язку із застарілою техніко-технологічною базою.

У 2002 році Кабінетом Міністрів України було розроблено Державну програму розвитку промисловості, метою якої було стратегічний розвиток та вирішення поточних проблем у виробничій сфері України.

Згідно з Державною програмою розвитку промисловості на 2003–2011 роки [6], до пріоритетних виробництв, які можуть сприяти досить швидкому підвищенню рівня промислово-технологічної переробки та посиленню конкурентоспроможності продукції у машинобудуванні, віднесено виробництво авіаційної і ракетно-космічної техніки, приладобудування, суднобудування, автомобілебудування, виробництво новітнього рухомого складу та іншого обладнання для залізничного транспорту, міських автобусів великої та особливо великої місткості, дорожньобудівельної техніки, комунального машинобудування, енергетичних агрегатів, а також паливних елементів та техніки на їх основі, верстатострументальне, енергетичне і сільськогосподарське машинобудування, окремі виробництва електронної техніки та засобів зв'язку.

Згідно з Державною програмою розвитку промисловості, пріоритетними напрямками розвитку сектору машинобудування є:

- створення системи машин і обладнання нового покоління для агропромислового комплексу, енергетики, транспорту та житлово-комунального господарства;
- створення конкурентоспроможної елементної бази та комплектуючих виробів для приладобудування, засобів зв'язку і телекомунікацій, різке збільшення обсягів виробництва складної побутової техніки;
- збільшення обсягів випуску інноваційного обладнання для енергетичної, легкої, харчопереробної та медико-біологічної галузей;
- збільшення обсягів виробництва експортної та імпортозамінної продукції;
- виробництво для державного замовлення та експорту зброї та військової техніки.

У секторі машинобудування на період дії стратегічної програми планувалось виконати 22 про-

грами. Найважливішими з них вважались Програма з виробництва технологічних комплексів машин та обладнання для агропромислового комплексу, Державна програма розвитку авіаційної промисловості на період до 2010 року, Програма розвитку найбільш конкурентоспроможних напрямів мікроелектроніки в Україні, Програма розвитку автомобілебудування.

Передбачено розроблення програми розвитку машинобудування в цілому, у тому числі високотехнологічних і наукоємних галузей авіабудівної, суднобудівної, автомобілебудівної, енергетичного машинобудування, оборонно-промислового комплексу, машинобудування для агропромислового комплексу, приладобудування, з метою виконання таких основних завдань:

- формування макротехнологій замкненого циклу у базових галузях, зокрема у машинобудуванні для агропромислового комплексу, авіабудуванні, суднобудуванні, оборонно-промислового комплексу, виробництві засобів зв'язку і телекомунікацій, електрообладнання, побутової техніки;
- відродження підприємств-виробників елементної бази та комплектуючих виробів;
- створення науково-виробничих комплексів для реалізації галузеутворюючих технологій мікроелектроніки, енергетичних установок з прямим перетворенням енергії палива в електричну, обладнання для вироблення електричної енергії за рахунок альтернативних та відновних джерел енергії;
- формування галузі виробництва складної побутової техніки;
- сприяння освоєнню нових видів складної, конкурентоспроможної і наукоємної техніки для переоснащення пріоритетних галузей, зокрема для легкої, медико-біологічної та фармацевтичної, хімічної та нафтохімічної, вугільної промисловості, гірничорудної та металургійної галузі, тепло- та електроенергетики, залізничного транспорту, сучасних верстатів та інструментів, програмно-технічних комплексів для системи безготівкових розрахунків;
- підготовка виробництва нових зразків оборонної і військової техніки за пріоритетними напрямками;
- широке впровадження високих ресурсощадних технологій, в першу чергу, гнучких

ефективних ливарних технологій із застосуванням процесів об'ємної стерео-літографії, газифікації моделей, холодного застудіння, а також гнучких механоскладальних систем з використанням універсального технологічного оснащення, що переналагоджується, і обладнання з числовим програмним управлінням, гнучкого роботизованого складального виробництва приладів, нанесення функціональних та захисних покриттів з новими властивостями;

- створення умов для розвитку мережі інноваційних підприємств, зокрема інжинірингових центрів, технопарків, сертифікаційних центрів, лізингових компаній [6].

На сьогоднішній день з впевненістю можна сказати, що Державна програма розвитку промисловості на 2003–2011 роки стала необхідним елементом у визначенні конкретних напрямів удосконалення промислової політики України, активною рушійною силою в реалізації визначених цілей у плідній співпраці з іншими органами центральної виконавчої влади та регіонів, координуючим центром державної підтримки діяльності промислових підприємств України в ринкових умовах. Вдалося створити надійний фундамент для реалізації мети Програми та визначити напрями подальшого розвитку вітчизняного промислового комплексу, у тому числі в рамках інтеграції у світове виробництво.

Висновки

Результати дослідження масштабів впливу старопромислових регіонів загалом та галузі ма-

шинобудування зокрема на економіку України показали, що промисловість в цілому, а машинобудування, як вагома її складова, є основою економіки України.

У стратегічному майбутньому необхідно збільшити асортимент продукції машинобудівної галузі, прискорити процеси введення інновацій у машинобудівну продукцію й технічного перебудування галузей промисловості, розвивати ряд нових машинобудівних сфер і виробництв, нових видів машин, устаткування, приладів і апаратів, нових засобів управління, автоматизації та ін. Одним з переважних векторів розвитку машинобудування повинно стати сільськогосподарське машинобудування. Це розробка і організація виготовлення великого асортименту сучасної та перспективної сільськогосподарської техніки, розробка і введення в експлуатацію нових високоефективних та безпечних для довкілля двигунів для транспортних засобів та сільгосптехніки, які мають змогу працювати на біологічному паливі.

Необхідним є використання в різноманітних сферах машинобудування сучасних джерел висококонцентрованої енергії, таких як плазма, лазер, електронний промінь. Також на сьогодні актуальним є використання технологій та обладнання для прецизійного зварювання та різання, використання систем штучного інтелекту та технічного зору, створення автоматизованих та роботизованих комплексів на стадії складання машинобудівної продукції масового призначення. Це дозволяє значною мірою підвищити продуктивність праці та якість продукції.

Література

1. Бойко, Є. І. Механізм регулювання розвитку промислового виробництва регіону [Текст] / Є. І. Бойко, М. П. Горин // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України : Зб. наук. праць. Вип. 5. В 3 ч. Ч. 1 / Інститут регіональних досліджень НАН України; Редколегія: відповідальний редактор М. І. Долішній. – Львів : ІРД, 2003. – С. 142–150.
2. Бутко, М. П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці [Текст] / М. П. Бутко. – К. : ЦНЛ, 2005. – 445 с.
3. Соціально-економічне становище Донецької області за січень–жовтень 2012 року [Електронний

References

1. Boyko, E. I., Goryn, M. P. Adjusting mechanism of the heavy industry's development of the region. In: *Social and economic investigation of the transitional period. Regional politics: the experience of European Union and its adaptation to Ukrainian conditions*. Issue 5, Part 1. Lviv: IRD, 2003, p. 142–150. (in Ukrainian)
2. Butko, M. P. Regional features of economic transformations in transitional economy. Kyiv: ZNL, 2005. 455 p. (in Ukrainian)
3. Social and economic situation in Donetsk region from January till October 2012 total. Accessed at: <http://www.donetskstat.gov.ua/region/ek.php?dn=1012>. (in Ukrainian)

- ресурс] / Головне управління статистики у Донецькій області // Головне управління статистики у Донецькій області. – Режим доступу : <http://www.donetskstat.gov.ua/region/ek.php?dn=1012>.
4. Гранберг, А. Г. Основы региональной экономики [Текст] : Учебник / А. Г. Гранберг. – М. : Гос. ун-т, Высшая школа экономики, 2000. – 494 с.
  5. Обсяг реалізованої промислової продукції за січень–вересень 2012 року [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України // Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/pr/orp/orp_u/orp0912_u.htm.
  6. Державна програма розвитку промисловості на 2003–2011 роки [Текст] : Схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1174 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 31. – С. 78–108.
  7. Снігова, О. Ю. Старопромислові регіони України в післякризовий період: проблеми ефективного розвитку [Текст] / О. Ю. Снігова // Економіка промисловості. – 2011. – № 1. – С. 14–20.
  8. Статистичний збірник «Україна у цифрах» за 2011 рік [Текст] / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2012. – 251 с.
  9. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Текст] / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2012. – 559 с.
  10. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за 2011 рік [Текст] / підгот. І. В. Калачова та ін. – К. : Державний комітет статистики України, 2012. – 305 с.
  11. Chapman, K. From 'growth center' to 'cluster': restructuring, regional development, and the Teesside chemical industry [Текст] / K. Chapman // *Environment and Planning*. – 2005. – A37. – P. 597–615.
  4. Granberg, A. G. The basis of Regional economy. Moscow: The State University, The High School of Economics, 2000. 494 p. (in Russian)
  5. Production sale's volume from January till September 2012 total. Accessed at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/pr/orp/orp_u/orp0912_u.htm. (in Ukrainian)
  6. Government program of industrial growth during 2003–2011. In: *Official Bulletin of Ukraine*, 2003, Number 31, p. 78–108. (in Ukrainian)
  7. Snigova, O. Y. Old industrial regions of Ukraine in the post crisis period: problems of effective development. In: *Production Economics*, 2011, Number 7, p. 14–20. (in Ukrainian)
  8. Statistical book "Ukraine numerically" during 2011. Edited by O. G. Osaulenko. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2012. 251 p. (in Ukrainian)
  9. Statistical yearbook of Ukraine during 2011. Edited by O. G. Osaulenko. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2012. 559 p. (in Ukrainian)
  10. Statistical book "Scientific and innovative activities in Ukraine during 2011. Edited by I. V. Kalachova et al. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2012. 305 p. (in Ukrainian)
  11. Chapman, K. From 'growth center' to 'cluster': restructuring, regional development, and the Teesside chemical industry. In: *Environment and Planning*, 2005, A37, p. 597–615.

Байда Ольга Дмитрівна – аспірант Донецького національного технічного університету. Наукові інтереси: розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Байда Ольга Дмитриевна – аспірант Донецького національного технічного університету. Научные интересы: развитие производительных сил и региональная экономика.

Olga Bayda – postgraduate, Donetsk National Technical University. Scientific interests: development of productive forces and regional economy.